

4. Головин С. Ю. Словарь практического психолога. Минск: Харвест. 2008. 654 с.
5. Изард К. Э. Психологи я эмоций. Санкт-Петербург: Питер, 2012. 464 с.
6. Панок В. Г., Титаренко Т. М., Чепелева Н. В. Основы практической психологии :  
підручник. Київ : Либідь, 1999. 536 с.
7. Ханин Ю. Л. Исследование депрессии. Москва, 1999. №3. С. 36.

**Уруська Л.**

*студентка I курсу магістратури  
юридичного факультету*

*Тернопільського національного  
економічного університету*

*Науковий керівник: д. психол. н., професор,  
кафедри психології та соціальної роботи ТНЕУ*

*Фурман О.Є.*

## **ФЕНОМЕН АТРАКЦІЇ ТА ЙОГО СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА**

Атракція є складним соціально-психологічним феноменом, розгляд якого вимагає системного підходу. Сутність атракції розкривається науковцями у можливості її розгляду як процесуальної характеристики міжособистісного сприйняття, з одного боку, і як сукупності соціально-психологічних якостей особи, з іншого, в їх єдності та взаємодії.

Відомо, що феномен атракції охоплює такі рівні особистісного функціонування: а) її соціально-психологічні якості, котрі пов'язані із загально-психологічними властивостями; б) власне соціально-психологічні здібності; в) риси, які формуються та задаються групою; г) властивості та риси, що пов'язані із соціальною поведінкою, статусом та позицією особи [2; 3].

Явище атракції ґрунтується на соціальному контексті, емоційній стабільності, доброзичливості, фізичній привабливості тощо. Дослідник зі США С. Франзой розглядає міжособистісну атракцію як прагнення особистості зблизитися з іншою людиною. Деякі вчені характеризують це поняття багатоаспектно, зокрема І. Кон виокремлює такі компоненти атракції, як: а) когнітивний (пізнавальний) компонент емоційного ставлення до іншої людини; б) певна соціальна установка; в) емоційний компонент міжособистісного сприймання. З позиції міжособистісної атракції він розглядав такий феномен, як дружба [4]. Л. Гозман визначає атракцію як: 1) почуття однієї людини до іншої (атракція як окремий випадок у низці емоційних явищ); 2) ставлення до іншої людини (належність атракції до класу соціальних установок); 3) оцінку людини (атракція як певний компонент міжособистісного сприймання) [1]. Атракція як феномен може проявлятися у вигляді симпатії, дружби та як любов.

Симпатія – це стійке позитивне емоційне сприйняття людини людиною, схвальне ставлення людини до інших людей, що проявляється у приязні, привітності, доброзичливості, захопленні, прагненні допомогти, виявленні уваги, підвищеного інтересу. Вона є одним із чинників інтеграції людей і збереження психологічного комфорту [1, с. 19].

Дружба – це вид стійких, добровільних, індивідуально вибіркового міжособистісних стосунків, які характеризується взаємною прихильністю їх учасників, симпатією, посиленням процесів приналежності, взаємними очікуваннями відповідних почуттів і наданням переваги другу чи подрузі. Такі стосунки передбачають не тільки взаємодопомогу, але і внутрішню близькість, відвертість, довіру, любов. Вони засновані на просторовій та духовній близькості, взаємній прихильності, спільній діяльності та інтересах [4, с. 5].

Любов (кохання) – це високий рівень позитивного емоційно-чуттєвого ставлення, що виділяє його об'єкт як цінність серед інших і поміщає у центр життєвих потреб та інтересів суб'єкта. Це – благість і ніжність, яку ми відчуваємо до тієї людини, життя якої тісно переплетене з нашим власним. Найзагальнішим визначенням атракції, що лягло в основу

багатьох досліджень, є теза Т. Н'юкома: атракція – це особлива установка стосовно іншої людини, яка виражається у термінах знаку та інтенсивності.

Атракція визначається також і просторовою дистанцією між партнерами як у буквальному, так і в переносному сенсах. Зі збільшенням привабливості змінюється й дистанція спілкування. Чим ближчі одна до одної люди в особистісному вимірі, тим комфортніше вони себе відчують у спілкуванні на просторово ближчій дистанції. У цьому разі не спрацьовує ефект негативної реакції на вторгнення в особисту (інтимну) зону. Будь-яке наближення у цю зону людини, що не викликає позитивних емоцій, може викликати зростання дискомфорту. Зокрема, це явище пов'язане і з полем контролю за партнером; тому чим більше знайомий і приємний партнер, тим менше джерел інформації про нього людина утримує у полі контролю, і навпаки, чим менш позитивні стосунки, тим більше джерел інформації потрібно контролювати на випадок негативного розвитку взаємин [3; 5].

Водночас проведений нами аналіз наукових напрацювань зарубіжних і вітчизняних авторів дозволяє виділити декілька найвагоміших теорій атракції, серед яких:

- когнітивно-розвиваюча теорія Т. Ліккона, згідно з положеннями якої атракція є феноменом, який заснований на прагненні людини до взаємного поєднання із іншими;

- соціальний підхід А. Керкофа, що розглядає атракцію між майбутнім подружжям (головна детермінанта вибору – схожість соціального оточення);

- триступінчатий підхід Д. Левінгера, згідно якого відносини мають тенденцію розвиватися екстенсивно і углиб, а атракція є феноменом, котрий супроводжує той чи інший ступінь саморозкриття партнерів;

- екологічний підхід І. Альтмана, що сконцентрував увагу на проявах атракції. В рамках цього підходу накопичений значний матеріал про поведінкові патерни, які супроводжують демонстрацію симпатії по відношенню до іншого;

- для вітчизняної психології характерний розгляд атракції в ході вивчення більш широкого контексту міжособистісних відносин як компонента міжособистісного сприйняття, що відображає рівень симпатії один до одного, як зміст процесу розвитку емоційних відносин;

- бігевіористський підхід Д. Бірна акцентував увагу на вивченні чинників, які сприяють виникненню атракції. Дослідниками лабораторії Бірна були виділені такі чинники атракції, як відстань між партнерами, схожість цінностей і установок, рівень інтелекту співбесідника, позитивний зворотний зв'язок від інших тощо.

Проте, як відзначають укладачі класифікацій чинників атракції А. Лотт і Л. Гозман, неможливо звести все різноманіття чинників в єдину класифікацію, можна лише спробувати поєднати їх в якісь генералізовані групи [1; 2]. Дж. Тедеші пропонує розцінювати атракцію як соціальну установку, що охоплює афектний, когнітивний і диспозиційний компоненти, які знаходяться між собою в динамічній взаємодії. Варта уваги також і внутрішня структура атракції, запропонована Л. Гозманом при вивченні ним емоційних відносин між мало і добре знайомими людьми. Аналіз досліджень дає змогу виокремити міжособистісну атракцію, де найбільшу вагу мають загальні чинники, що пов'язані із прагненням до глибокого емоційного зв'язку з людиною, а також чинники екстенсивного спілкування і соціальної цінності, які відображають когнітивну оцінку партнера по спілкуванню.

Відомо, що основне питання, з якого слід починати будь-яке дослідження, торкається визначення сутності явища, що вивчається. Отже, атракцію можна розглядати як особисту емоцію, що має своїм предметом дослідження іншу людину, установку на іншу людину, міжособистісне сприйняття, коли цілісний образ людини формується на основі конструювання її окремих рис, які виділяються через певний «перцептивний фільтр», яким є рівень атракції. Таким чином, атракція може розумітися як емоція, атитюд і компонент міжособистісного сприйняття в єдиній динамічній взаємодії.

«Весь обсяг досліджень атракції можна проаналізувати відповідно до трьох моментів:

1. За кількістю вимірювань атракції експерименти поділяються на лонгітюдні (з численними вимірами атракції) і одиничні (з разовим вимірюванням).

2. За ступенем близькості відносин між людьми дослідження атракції поділяються на вивчення стійких пар і незнайомих людей. Вивченню стійких пар, тривалих відносин присвячені теоретичні підходи зарубіжних соціальних психологів – соціальний підхід А. Керкофа, тріступінчатий підхід Дж. Левінґера, когнітивно-розвиваючий підхід Т. Ліккона, а також всі дослідження у вітчизняній психології (Л. Гозман та ін.).

3. Залежно від того, який момент атракції досліджується, усі експерименти можна віднести до вивчення або проявів атракції, або чинників її виникнення. Найвідомішим теоретичним підходом, що пояснює і описує прояви атракції на поведінковому рівні, є екологічний підхід І. Альтмана.

#### **Список використаних джерел**

1. Гозман Л. Я., Ажгихина Н. Н. Психология симпатии. Москва : Знание, 2008. 96 с.
2. Киреева З. А. Личностные и поведенческие характеристики как свойства объекта, детерминирующие аттракцию. *Вестник Московского государственного областного университета. Серия «Психологические науки»*. 2007. №3. С. 216-223.
3. Коваленко О. Г. Атракція як феномен міжособистісного спілкування. *Практична психологія та соціальна робота*. 2007. № 2. С. 44-48.
4. Кон И. С. Дружба: Этико-психологический очерк. Москва : Политиздат, 1989. 350 с.
5. Полтавець Ю. С. Явище атракції: вияв на різних рівнях. *Лінгвістичні дослідження*. 2013. №36. С. 201-217.

**Чорнобай А.**

*студент V курсу*

*юридичного факультету*

*Тернопільського національного*

*економічного університету*

*Науковий керівник: к. пед. н., ст. викладач*

*кафедри психології та соціальної роботи ТНЕУ*

*Крупник З. І.*

## **КОМУНІКАТИВНА МАЙСТЕРНІСТЬ СОЦІАЛЬНОГО ПРАЦІВНИКА ЯК НЕОБХІДНА УМОВА ЙОГО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ**

Сьогодні, спілкування є важливою частиною життєдіяльності будь-якої людини. Неможливо уявити діяльність людини без спілкування, адже воно присутнє в усіх сферах її життя. Спілкування та комунікативна взаємодія з оточуючими перетворила індивіда в особистість і саме тому, спілкування відіграє провідну роль у житті кожної людини та є головним чинником формування та становлення її як особистості.

В сучасному інформаційному світі надзвичайно важливого значення набуває професійне спілкування, яке виступає як засіб взаємодії, так і обміну інформацією між людьми у професійній, діловій та науковій сфері суспільної життєдіяльності. Особливого значення, на сьогодні, набуває професійне спілкування у соціальній сфері. У роботі соціального працівника професійне спілкування відіграє надзвичайно важливу роль, оскільки за допомогою спілкування відбувається обмін інформацією між клієнтом та спеціалістом; можна досягнути високих результатів у професійній діяльності; можна вирішити конкретну проблему або реалізувати певну бажану ціль. Основні види та форми роботи соціальних працівників здійснюються через організацію спілкування з колегами, клієнтами та іншими учасниками соціального процесу.

Тому професійне спілкування виступає основним інструментарієм, методом і змістом діяльності фахівця соціальної сфери, який регулює і корегує дії з різними людьми, службами та інституціями. Фахівці мають знати механізми спілкування, досконало володіти ними з огляду на контекст і специфіку роботи з різними категоріями клієнтів [2, с. 56].